

НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглянуто питання застосування навчально-творчих завдань у процесі вивчення дисципліни «Методика постановки музично-виховних шкільних заходів». Визначено сутність та види цих завдань, серед яких виокремлено індивідуальні навчально-творчі завдання (ІНТЗ) та колективні навчально-творчі завдання (КНТЗ). Охарактеризовано їх специфіку та проблеми обмеженого впровадження у навчальний процес.

У сфері підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва важливим є пошук нових форм і методів навчання, які були б спрямовані не тільки на здобуття й систематизацію знань, а й на вияв здатності застосовувати їх на практиці, у ситуаціях, наближених до життєвих. Враховуючи основні тенденції реформування шкільної освіти, увага педагогічної спільноти акцентується на позакласній музично-виховній роботі, що передбачає вивчення її специфіки, педагогічних основ, формування готовності студентів до постановки музично-виховних шкільних заходів різних видів. Це можливо за умов орієнтації викладачів на творчий потенціал особистості як основи її самовираження, потребує застосування навчальних творчих завдань при вивченні музичних дисциплін.

Проблема використання у навчальному процесі творчих завдань висвітлена у працях С. Рубінштейна, В. Моляко, В. Рибалки, С. Сисоевої та інших. Шляхи активізації творчої діяльності розглядали В. Андреев, І. Лернер, О. Матюшкін та інші. Різні аспекти формування творчої особистості майбутнього вчителя досліджували Б. Лихачов, О. Мелік-Пашаєв, Б. Теплов, Б. Неменский, Л. Виготський, Н. Ветлугіна, Д. Кабалевський, О. Ростовський, Г. Падалка, О. Щолокова та інші. Однак питання використання навчально-творчих завдань у підготовці майбутніх

вчителів музики у процесі вивчення музичних дисциплін залишається поки що недостатньо розкритим.

Мета статті – розглянути специфіку різних видів навчально-творчих завдань при вивченні дисципліни «Методика постановки музично-виховних шкільних заходів», обґрунтувати важливість їх застосування.

У педагогічній науці неодноразово підкреслюється необхідність використання різного виду завдань у навчальному процесі, оскільки це сприяє розвитку пізнавальної активності, виховує такі якості як працьовитість, відповідальність, волю, характер. В. Клименко відзначав: «...Завдання – це ситуація, що потребує від людини певної дії. Завдання створюються для того, щоб людина оволоділа поняттям чи певним законом. У людини виникають власні думки в горлині мислення, почуттів та уяви, і тоді вона сама здатна узагальнити їх у систему, самотужки створити поняття, зрозуміти закономірність» [2, с. 110]. Поряд з цим, навчально-творче завдання передбачає розвиток творчого потенціалу особистості, здатності до імпровізації. «Навчально-творче завдання – це така форма організації змісту навчального матеріалу, за допомогою якого педагог створює творчу ситуацію, прямо чи опосередковано визначає мету, умови, вимоги до навчальної творчої діяльності, в процесі якої суб'єкти навчання активно оволодівають знаннями та уміннями, розвивають власні творчі здібності», – вказувала С. Сисоєва [4, с. 293].

Відомо, що підготовка вчителя музики складна й багатогранна. Це пов'язано з тим, що в процесі навчання доводиться опановувати багато дисциплін, включатись у різні види музично-педагогічної діяльності. У результаті фахівець «..Усвідомлює значення й суть музично-освітньої і музично-виховної роботи, володіє досвідом творчого використання здобутків музичної педагогіки у своїй практичній діяльності», – підкреслював О. Ростовський [3, с. 4]. Неабияке значення при цьому має те, які мотиви спонукали студента обрати цю професію, чи допомагає навчання у вищому

навчальному закладі вирішенню важливих життєвих проблем. Ці питання відіграють значну роль для виявлення творчих якостей, уміння імпровізувати у навчально-творчих ситуаціях. К. Зуб визначає такі складові готовності до педагогічної імпровізації: психолого-педагогічні знання, знання предмета і методики його викладання, розподілена увага, розвинена увага, творче самопочуття (натхнення, творчий пошук), вміння спілкуватися, володіння мовленням, вміння перекладатись, рефлексивні уміння, розвинена інтуїція, вміння швидко реагувати, приймати рішення і миттєво публічно їх реалізовувати, уміння органічно переходити від запланованого до експромтного [1, с. 140]. На думку вченого, розвиток й вияв творчих здібностей особистості вчителя музичного мистецтва здійснюється якщо він:

- свідомо ставиться до обраної професії, виявляє прагнення до збагачення духовної та професійної культури;
- має професійну мотивацію у процесі викладання предмету;
- систему професійно-ціннісних орієнтацій;
- може самовдосконалюватись й самореалізовуватись у навчально-виховному процесі як музикант, режисер, актор [1, с. 141].

Як показує практика, часто у процесі вивчення музичних дисциплін поза увагою залишається творча складова. Викладачі намагаються передати необхідну кількість знань, практичних навичок, без врахування особистісних уявлень студента, їхнього власного підходу до різних явищ. Це зумовлено обмеженою кількістю часу, незначним застосовуються нетрадиційних форм і методів роботи, спрямованих на формування творчої особистості, інерція традиційної педагогіки, орієнтування переважно на стимуляцію зовнішніх мотивів (скласти успішно іспит тощо), відсутність перебудови від стереотипу «вчитель навчає» до «студент навчається».

У системі підготовки майбутніх учителів музики спеціалізації «Режисура музично-виховних шкільних заходів» важливе значення має вивчення дисципліни «Методика постановки музично-виховних шкільних

заходів». Йдеться про готовність майбутніх фахівців до режисерсько-постановочної діяльності, організації музично-виховної роботи зі школярами, розробки плану музично-виховних заходів, постановок шкільних театральних вистав, інсценізацій музичних казок, дитячих оперних спектаклів та мюзиклів, проведення музичних концертів, масових шкільних свят, а також різноманітних форм музично-просвітницької роботи.

Для активізації самостійності та творчої ініціативності студентів у ході вивчення дисципліни пропонуються виконання індивідуальних та колективних навчально-творчих завдань.

ІНТЗ (індивідуальні навчально-творчі завдання) – вид поза аудиторної самостійної роботи студентів творчого характеру; самостійне опрацювання музичної, довідкової, мистецтвознавчої літератури, необхідної для розробок і підготовки музично-виховних шкільних заходів. ІНТЗ – завершена індивідуальна навчально-творча робота студента, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих в процесі аудиторних занять.

Під час вивчення означеної дисципліни пропонуються завдання різного характеру: дескриптивні (переказ змісту, перерахування епізодів заходу тощо), класифікаційні (визначення місця музично-виховного заходу у системі музичного виховання школярів), аналітичні (аналіз структури заходів, його режисерського бачення тощо), особистісні (опис стосунків, переживань, почуттів, спогадів, асоціацій, викликаних заходом), пояснювально-оцінні (формування суджень про музично-виховний захід, про його достоїнства відповідно до естетичних, моральних критеріїв).

У цілому ці навчально-творчі завдання можна розділити на: 1) «літературно-імітаційні» (написання сценаріїв музично-виховних заходів, написання міні-сценаріїв до музичних творів тощо); 2) «театралізовано-ситуативні» (інсценізація тих чи інших епізодів музично-виховних заходів, процесу його створення тощо); 3) «зображувально-імітаційні» (створення афіш, малюнків на тему заходів, підбір музичних замальовок тощо).

«Літературно-імітаційні» індивідуальні навчально-творчі завдання спрямовані на засвоєння необхідних понять у сфері постановки музично-виховних шкільних заходів та успішно реалізуються в ігровій формі. Студентам пропонується ідентифікувати себе зі сценаристами, режисерами - постановниками музично-виховних заходів або ж із глядачами і написати:

- сценарний план музично-виховного заходу будь-якого виду й жанру;
- сценарну розробку — «екранізацію» відомого музичного твору;
- сценарну розробку масового шкільного заходу;
- за написаною сценарною розробкою музично-виховного заходу підготувати «режисерський сценарій».
- описати основні ознаки кращої (гіршої) установки на сприйняття конкретного музично-виховного заходу;
- план циклу бесід про музичне мистецтво;
- тематику музично-виховних заходів для школярів різного віку;
- скласти монологи представників аудиторії різного шкільного віку;
- за списком і тематикою музично-виховних заходів обґрунтувати причини їх успіху (не успіху) (опора на міф, фольклор, видовищність жанру, систему «емоційних перепадів», наявність розважальної, рекреаційної, компенсаторної й інших функцій, щасливий кінець тощо);
- за запропонованими анотаціями скласти прогноз глядацького успіху музично-виховних заходів різних видів.

У ході роботи студента над тими чи іншими завданнями педагог виступає в ролі консультанта. При цьому ці завдання повинні сприйматись майбутніми фахівцями не просто як абстрактні справи, а мати реальну перспективу практичного втілення, що буде сприяти зацікавленості, кращій «включеності» студента в роботу.

Наступна група індивідуальних навчально-творчих завдань характеризується як «зображувально-імітаційні». Ці завдання спрямовані

відтворення логіки етапів організації та постановки музично-виховних шкільних заходів. Вони передбачають:

- підготовку реквізиту, наочності, відео та аудіо матеріалу до відповідного музично-виховного заходу;
- розробку афіш, запрошень, програмок;
- підбору оформлення до музично-виховних заходів.

Важливою складовою самостійної роботи студентів при вивченні дисципліни «Методика постановки музично-виховних шкільних заходів» є колективні навчально-творчі завдання (КНТЗ). Це – вид самостійної колективної роботи студентів творчого характеру у вигляді розробки, організації та постановки музично-виховних шкільних заходів або їх фрагментів. Їх мета – сприяти самовираженню студентів, реалізації їхнього творчого потенціалу; формування мотивації до вивчення курсу; виховання самостійності, ініціативності та відповідальності.

Виконання цього виду завдань включає низку етапів, зокрема: *пошуковий* (ознайомлення з темою, розвиток інтересу, визначення термінів виконання, спільний перегляд необхідної літературного, музичного матеріалу, технічних засобів тощо); *визначальний* (вирішуються організаційні моменти, створюються творчі групи, розподіляються доручення тощо); *підготовчий* (конкретизуються завдання, проводяться репетиції); *презентація* результатів КНТЗ; *аналітичний* етап (підбиття підсумків, самоаналіз творчої діяльності, самооцінка).

До КНТЗ належать «театралізовано-ситуативні» завдання. Їх реалізація здійснюється у вигляді рольових ігор. Між студентами розподіляються ролі «режисерів», «сценаристів», «акторів», ведучих та учасників заходу тощо. З метою творчого змагання той самий сценарій чи план-макет заходу може втілюватись кількома «авторськими» командами. Їхні трактування порівнюються, обговорюються достоїнства й недоліки. Роль викладача при цьому зводиться до тактовної корекції ходу виконання завдань

та участі в обговоренні отриманих результатів. Студентам же надається якомога більший простір для фантазії, уяви, вираження індивідуальності свого мислення, творчості.

Виконання КНТЗ передбачають формування знань щодо процесу створення, організації й постановки музично-виховних заходів, ролі та функцій вчителя музики у якості сценариста, актора, режисера-постановника.

Отже, застосування навчально-творчих завдань у процесі вивчення музичних дисциплін є важливою складовою підготовки майбутнього вчителя музики. Вони забезпечують вияв власних творчих ініціатив студентів, підвищують мотивацію оволодіння професією, дають впевненість у виконанні професійної музично-освітньої діяльності. Ці завдання мають бути професійно спрямованими, зорієнтовані на потенційний розвиток студентів, мати стимулюючий характер, бути доступними. Серед різновидів завдань, які застосовуються у ході вивчення дисципліни «Методика постановки музично-виховних шкільних заходів» визначено індивідуальні навчально-творчі завдання, спрямовані на розкриття індивідуальних творчих можливостей студентів і колективні навчально-творчі завдання, які передбачають оволодіння процесом підготовки заходів, виявляють навички роботи в команді тощо. Для їх успішної реалізації необхідним є створення доброзичливої атмосфери навчання, конструктивної критики з боку викладачів, уважного ставлення до нових ідей.

Література:

1. Зуб К.К. Художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музики // Науковий вісник Миколаївського університету імені В.О. Сухомлинського : збірник наукових праць / За ред. В.Д. Будака, М.І. Майстренко. – Випуск 1.33 – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2015. – С. 140-143.
2. Клименко В.В. Психологія творчості: навч. посіб. / В.В. Клименко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006, – 480 с.

3. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі [Текст] : навч.- метод. посібник / О.Я. Ростовський. – Тернопіль : Богдан, 2001. – 215 с.
4. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: підручник / С.О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.